

ŠTUDIJSKI KROŽEK

Glinena

sled narave

LJUDSKA
UNIVERZA
CELJE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE, ZNANOST
IN MLADINO

ACS
Andragoški
center Slovenije

PRIROČNIK

Priročnik je nastal v okviru študijskega krožka Glinena sled narave.

Avtorji besedila: udeleženci študijskega krožka Glinena sled narave

Predavateljica/vodja: Nataša Dolejši, Barbara Pajk, Marija Gračnar

Mentorica študijskega krožka: Mojca Dorn

Člani študijskega krožka: Anja Debeljak, Suzana Makarič, Sena Cuk, Aleksey Šuler, Sara Zorko, Diana Konkova, Simona Marovšek, Irena Keda, Kurt Solomon, Boštjan Oder, Karmen Bračič, Mojca Trobentar, Breda Kosi

Nosilec projekta: Ljudska univerza Celje

Kraj in leto izdaje: Celje, 2026

Fotografije: osebni arhiv udeležencev

Lektoriranje: Alja Ferme

Oblikovanje: Polona Glavnik

Tisk: R-PRINT | Grafične storitve, Rok Bobnar, s. p.

Naklada: 50 izvodov

© 2026 Ljudska univerza Celje

Vse pravice pridržane.

Projekt sofinancira Ministrstvo za izobraževanje, znanost in mladino Republike Slovenije, koordinira pa ga Andragoški center Slovenije.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE, ZNANOST
IN MLADINO

Vsebina

UVOD	1
1. ZGODOVINA MESTNEGA PARKA CELJE	2
2. OPIS DREVES	4
2.1. AMERIŠKI AMBROVEC (<i>Liquidambar styraciflua</i>)	4
2.2. CERCIDIFIL (<i>Cercidiphyllum japonicum</i>)	7
2.3. DVOKRPI GINKO (<i>Ginkgo biloba</i>)	9
2.4. JAVOROLISTNA PLATANA (<i>Platanus × hispanica</i>)	12
2.5. MAKLURA, OSAŠKI pomarančevci (<i>Maclura pomifera</i>)	15
2.6. METASEKVOJA (<i>Metasequoia glyptostroboides</i>)	18
2.7. NAVADNI DIVJI KOSTANJ (<i>Aesculus hippocastanum</i>)	20
2.8. ROŽNATI DIVJI KOSTANJ (<i>Aesculus × carnea</i> 'Briotii')	23
2.9. RDEČELISTNA NAVADNA BUKEV (<i>Fagus sylvatica</i> f. <i>Purpurea</i>) 25	
2.10. SOULANGEEVA MAGNOLIJA (<i>Magnolia × soulangeana</i>)	27
2.11. TULIPANOVEC (<i>Liriodendron tulipifera</i>)	29
3. NAJVEČJA DREVESA MESTNEGA PARKA CELJE	32
4. UČNA POT: MED DREVESI MESTNEGA PARKA CELJE	33
Zemljevid učne poti: MED DREVESI MESTNEGA PARKA CELJE	34
5. ZAHVALA	35
6. LITERATURA IN VIRI	36

Kazalo preglednic

Preglednica 3.1: Največja drevesa Mestnega parka Celje	32
--	----

UVOD

Narava je že od nekdaj vir znanja, ustvarjalnosti in navdiha. Drevesa in grmi niso le pomemben del našega življenjskega okolja, temveč tudi nosilci naravne in kulturne dediščine, ki jo pogosto spregledamo. Z opazovanjem njihove raznolikosti, spoznavanjem njihovih značilnosti in ustvarjanjem z naravnimi materiali lahko razvijamo spoštljiv odnos do okolja ter hkrati ohranjamo znanje in spretnosti, ki bogatijo naš vsakdan.

Študijski krožek Glinena sled narave je udeležence povezal v skupnem raziskovanju mestnega parka, njegovih drevesnih in grmovnih vrst ter ustvarjalnem delu z glino. S pomočjo terenskega raziskovanja, opazovanja in izkustvenega učenja, smo spoznavali značilnosti posameznih dreves, njihova slovenska in botanična imena ter njihov pomen za naravo in človeka. Hkrati smo odkrivali glino kot enega najstarejših naravnih materialov ter skozi ročno oblikovanje razvijali ustvarjalnost, natančnost in občutek za oblikovanje. V času delovanja krožka so nastajale unikatne glinene tablice z imeni drevesnih vrst ter odtisi njihovih listov. Z njihovo postavitvijo v mestnem parku je nastala učna pot, ki obiskovalcem omogoča, da naravo doživljajo na drugačen način – z opazovanjem, raziskovanjem in učenjem neposredno v prostoru. Pomemben del projekta je tudi ta publikacija, v kateri so predstavljene drevesne vrste, ki so vključene v učno pot, njihove značilnosti, zanimivosti ter pomen in uporabnost.

Publikacija je rezultat skupnega dela, raziskovanja in ustvarjalnosti udeležencev študijskega krožka. Z njo želimo prispevati k večjemu poznavanju drevesnih vrst, spodbujati spoštljiv odnos do narave ter pokazati, da lahko z ustvarjalnim sodelovanjem nastanejo trajne vsebine, ki bogatijo lokalno okolje in služijo tudi prihodnjim generacijam. Naj bo publikacija povabilo k sprehodu po učni poti, opazovanju dreves in odkrivanju zgodb, ki jih skriva narava, hkrati pa navdih za ustvarjanje in ohranjanje naravne ter kulturne dediščine.

Udeleženci študijskega krožka Glinena sled narave

1. ZGODOVINA MESTNEGA PARKA CELJE

Mestni park Celje je eden najpomembnejših zgodovinskih parkov v Sloveniji. Njegov razvoj je tesno povezan z naravnimi danostmi prostora, bogato kulturno dediščino in prizadevanji številnih društev ter posameznikov za urejanje mestnega okolja. Območje današnjega parka je bilo pomembno že v preteklosti. V njegovi bližini so se nahajali kapucinski samostan, Herkulovo svetišče ter druge pomembne zgodovinske in arheološke točke. Naravni in grajeni elementi so ustvarili prostor, ki je pozneje omogočil razvoj enega najlepših mestnih parkov na Slovenskem.

Začetki parka segajo v leto 1856, ko je lastnik Knežjega dvora zasadil znameniti dvojni kostanjev drevored. V notranjem delu so bili zasajeni topoli. Park je bil zasnovan v duhu tedanje angleške krajinske umetnosti, ki je poudarjala naravne oblike, razgibanost prostora in slikovite vedute.

V drugi polovici 19. stoletja je park dobival vse več funkcij. Leta 1870 je bila na Miklavškem hribu postavljena brunarica s paviljonom in okrepčevalnico. Ob njej so nastali še gozdna hiša, kegljišče, gostilna ter različni rekreacijski objekti. Pomemben del parka je postal tudi Meškov studenec s kopališčem. Med prvimi reprezentančnimi objekti je bila kavarna v švicarskem slogu. V tem času so odkupovali tudi dodatna zemljišča na Miklavškem hribu, s čimer se je park postopoma širil proti severu in vzhodu.

Park je bil že v 19. stoletju priljubljeno sprehajališče meščanov. Obisk cesarja Franca Jožefa I. je še povečal njegov ugled. Leta 1901 je bil postavljen glasbeni paviljon, ki je postal središče družabnega in kulturnega življenja. Leta 1906 je bila urejena fontana z lokvanji, posvečena rojstvu nadvojvode Jožefa. V parku so postavili tudi vremensko hišico, javno stranišče in rastlinjak.

Po prvi svetovni vojni je za park skrbelo Olepševalno in tujskoprometno društvo v Celju. Vrtnar Jerovšek je v park uvedel več kot sto vrst vrtnic ter številne tujerodne in eksotične rastline. Nastala so otroška igrišča, teniška igrišča in druge športno-rekreacijske površine. Pozimi so se nekatera igrišča uporabljala za drsanje. Park je bil povezan tudi z reko Savinjo.

Ob njej so delovali splavarji, kopališče in različne rekreacijske površine. Zaradi pogostih poplav so že v prvi polovici 20. stoletja razmišljali o regulaciji Savinje, ki je bila dokončno izvedena v šestdesetih letih 20. stoletja.

Po drugi svetovni vojni so v parku uredili tudi smučarsko skakalnico. Leta 1963 sta Celjski klub in občina postavila umetno drsališče, kjer so led sprva izdelovali na prostem. Leta 1973 so drsališče pokrili, kar je omogočilo njegovo uporabo v daljšem obdobju leta.

Med letoma 1945 in 1985 je bilo za park še razmeroma dobro poskrbljeno, čeprav so v osemdesetih letih zaradi novih ureditev porušili nekatere stare objekte. Kljub temu je park ostal pomemben del mestnega življenja.

Leta 2011 je bila izvedena večja prenova parka. Zaradi bolezni kostanjev vseh dreves ni bilo mogoče ohraniti, zato so kot kompromis na nekaterih mestih zasadili lipovce in odpornejše rdečecvetne kostanje (*Aesculus × carnea* 'Briotii'). Pri prenovi so sledili zgodovinski zasnovi iz 19. stoletja, ko so v parku uspevale tako avtohtone kot eksotične drevesne vrste. Leta 2012 je bila predstavljena tudi cesta pri območju brunarice, s čimer se je izboljšala povezanost posameznih delov parka.

Danes Mestni park Celje predstavlja pomemben primer zgodovinskega mestnega parka, kjer se prepletajo naravna dediščina, kulturna zgodovina in sodobna rekreacijska funkcija. Ostaja eden najbolj prepoznavnih zelenih prostorov mesta Celje ter pomemben del njegove identitete.

2. OPIS DREVES

2.1. AMERIŠKI AMBROVEC (*Liquidambar styraciflua*)

KLJUČNI PODATKI

Botanično ime: *Liquidambar styraciflua* L.

Družina: Hamamelidaceae
(nepozebnikovke)

Izvor: vzhodni del Severne Amerike

Starost vrste: več deset milijonov let

Višina: v naravi do 40 m, v parkih in vrtovih običajno 10–25 m

Cvetenje: april–maj

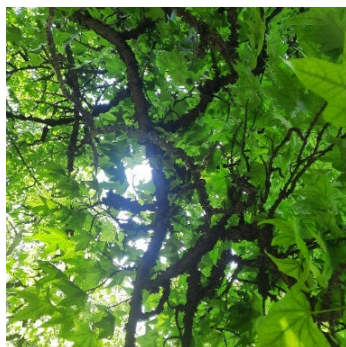
Rastišče: sončne lege, globoka, sveža do vlažna in rahla tla; mlada drevesa so občutljiva na zmrzal in pozne spomladanske pozebe

Razmnoževanje: s semeni, cepljenjem, talnim in zračnim grobanjem, koreninskimi izrastki, z mehкими, polzrelimi in koreninskimi potaknjenci

OPIS DREVESA

Ameriški ambrovec je mogočno listopadno drevo z ravnim deblom in pravilno oblikovano krošnjo. V naravi lahko doseže višino do 40 metrov, v parkih in vrtovih pa običajno zraste od 10 do 25 metrov.

Krošnja je pri mlajših drevesih ozko stožčasta, pozneje pa postane širša in jajčasta. Skorja je sivorjava, globoko razbrazdana in razpokana že pri mlajših drevesih. Na vejah se pogosto razvijejo značilna plutasta krilca.

Listi so premenjalni, pecljati in dlanasto deljeni. Najpogostejše imajo pet koničastih krp in po obliki spominjajo na javorjeve liste, vendar z javorjem ni v sorodu. Ob mečkanju oddajajo prijeten aromatičen vonj, značilen za to drevesno vrsto. Dolgi so od 10 do 20 cm, zgoraj temno zeleni in bleščeči, spodaj pa vzdolž žil nekoliko poraščeni. Jeseni se obarvajo v izjemne odtenke rumene, oranžne, rdeče, škrlatne, vijolične in rjavkaste barve.

Cvetovi so majhni, zelenkasti, enospolni in neopazni. Moški in ženski cvetovi rastejo na istem drevesu. Plodovi so okrogla bodičasta soplodja s premerom do 3 cm. V njih se razvijejo drobna krilata semena. Les, listi in smola oddajajo prijeten aromatičen vonj.

IZVOR IN POSEBNOSTI

Ime Liquidambar izvira iz latinske besede liquidus (tekoč) in arabske besede ambar (ambra) ter se nanaša na dišečo balzamično smolo, ki jo drevo izloča iz debla in skorje. Rod Liquidambar velja za reliktno skupino dreves, saj so bile njegove fosilne vrste nekoč razširjene po Evropi, Aziji in Severni Ameriki.

Ameriški ambrovec (Liquidambar styraciflua) izvira iz vzhodnega dela Severne Amerike, kjer naravno raste od zvezne države Connecticut do Floride ter proti zahodu do Teksasa, njegovo območje razširjenosti pa sega tudi v Mehiko in dele Srednje Amerike. Bil je pomemben del tamkajšnjih gozdov že dolgo pred prihodom evropskih naseljencev. Staroselci so njegovo aromatično smolo uporabljali za lajšanje kašlja, zdravljenje manjših kožnih težav, pripravo zdravilnih mazil, žvečenje ter izdelavo dišečih mešanic za osveževanje prostorov in obrede očiščevanja.

V Evropo je bil prinesen leta 1681. Zaradi pravilne rasti, značilnih zvezdastih listov in izjemne jesenske obarvanosti je hitro postal eno najbolj cenjenih okrasnih dreves v parkih in botaničnih vrtovih. Danes je razširjen po vsej

Evropi kot okrasno drevo v parkih, drevoredih, arboretumih in večjih vrtovih.

V Sloveniji ni avtohtona vrsta, vendar ga najdemo predvsem v Arboretumu Volčji Potok, Botaničnem vrtu Univerze v Ljubljani, mestnih parkih, drevoredih in večjih zasebnih vrtovih.

Ameriški ambrovec slovi po eni najlepših jesenskih obarvanosti med listavci. Dobro prenaša mestno okolje in onesnažen zrak, zato ga pogosto sadijo v urbanih nasadih, mlada drevesa pa uspevajo najboljše na zavetnih legah.

Zaradi svoje izjemne jesenske podobe ameriški ambrovec pogosto simbolizira spremembo, prenovu in lepoto.

UPORABNOST

Poleg okrasne ima tudi pomembno gospodarsko vrednost. Njegov les je trd, kakovosten in dobro obdelovalen, zato se uporablja za izdelavo pohištva, furnirja, notranje opreme, lesenih oblog, okrasnih predmetov ter različnih izdelkov v lesni industriji.

Iz skorje in debla pridobivajo aromatično smolo, imenovano storaks, ki se uporablja v parfumeriji, kozmetiki, za izdelavo kadil in dišav ter v tradicionalnem zdravilstvu.

2.2. CERCIDIFIL (*Cercidiphyllum japonicum*)

KLJUČNI PODATKI

Botanično ime: *Cercidiphyllum japonicum* Siebold & Zucc.

Družina: Cercidiphyllaceae (cercidifilovke)

Izvor: Vzhodna Azija, predvsem Japonska in Kitajska

Starost vrste: več deset milijonov let

Višina: 10–20 m, v domovini tudi več kot 30 m

Cvetenje: marec–april, pred olistanjem

Razmnoževanje: s semeni, cepljenjem, talnim in zračnim grobanjem, vlačenicami, mehкими in polzrelimi potaknjenci

Rastišče: globoka, humozna in zmerno vlažna tla, sončne do polsenčne lege; dobro prenaša mraz, manj pa dolgotrajno sušo

OPIS DREVEŠA

Cercidifil je nezahtevno, dvodomno listopadno drevo, kar pomeni, da so moški in ženski cvetovi na ločenih drevesih.

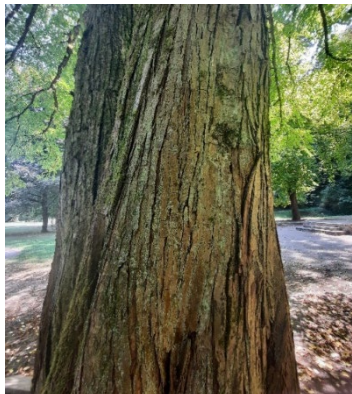
Cvetovi so majhni in neopazni, pojavijo se pred olistanjem.

Listi so široki, srčasti do skoraj okrogli, z drobno nazobčanim robom in zelo enakomerno razporejeni na pogankjih.

Krošnja je pri mlajših drevesih piramidasta, pozneje pa postane širša in bolj zaobljena.

IZVOR IN POSEBNOSTI

Cercidifil (*Cercidiphyllum japonicum*) izvira iz Vzhodne Azije, predvsem iz Japonske in Kitajske, kjer naravno raste v vlažnih gorskih gozdovih. Na Japonskem je zelo cenjeno okrasno drevo in pogosto simbolizira lepoto letnih časov zaradi izrazitega spreminjanja barv listov.

Ime *Cercis* izhaja iz starogrške besede *kerkis* (κέρκις), ki pomeni tkalski čolniček. Botanik Teofrast je ta izraz uporabil za judeževo drevo, saj njegovi ploščati stroki

po obliki spominjajo na lesen čolniček, ki so ga nekoč uporabljali pri tkanju na statvah. Iz imena *Cercis* je nastalo tudi ime rodu (*Cercidiphyllum*), ki je sestavljeno iz besede *Cercis* in grške besede *phyllon* (φύλλον), kar pomeni list. Ime torej dobesedno pomeni list judeževega drevesa in se nanaša na podobnost z listi judeževega drevesa (*Cercis siliquastrum*). *Cercidifil* je eno redkih dreves, pri katerem se listi med letom večkrat izrazito obarvajo. Mladi listi so spomladi vijoličasto-rdeči, poleti postanejo svetlo do temno zeleni, jeseni pa se obarvajo v intenzivne rumene, oranžne in rdeče odtenke.

Posebna značilnost drevesa je tudi vonj odpadlega jesenskega listja, ki spominja na karamelo, pečene piškote, medenjake ali sladkorno peno. Ta značilen sladkast vonj povečuje estetsko vrednost drevesa in prispeva k njegovi priljubljenosti v parkih, vrtovih in arboretumih.

RAZŠIRJENOST

Naravno raste v gorskih gozdovih Japonske in Kitajske. Po svetu ga gojijo kot okrasno drevo v parkih, botaničnih vrtovih in večjih zasebnih vrtovih. V Sloveniji je razmeroma redek, vendar ga najdemo v nekaterih parkih in arboretumih. V Mestnem parku Celje raste v osrednjem delu parka.

UPORABNOST

Cercidifil je predvsem okrasno drevo. Sadijo ga v parkih, arboretumih, botaničnih vrtovih, večjih zasebnih vrtovih. Zaradi pokončne rasti je primeren za zasaditev v ozadju vrtov. Posebej cenjen je zaradi lepih jesenskih barv in značilnega vonja odpadlega listja.

2.3. DVOKRPI GINKO (*Ginkgo biloba*)

KLJUČNI PODATKI

Botanično ime: *Ginkgo biloba* L.

Družina: Ginkgoaceae (ginkovke)

Starost vrste: več kot 200 milijonov let

Izvor: Kitajska

Višina: 20–35 m, izjemoma tudi do 40 m

Cvetenje: april–maj

Rastišče: sončne do polsenčne lege, globoka, sveža, dobro odcedna in zmerno vlažna tla

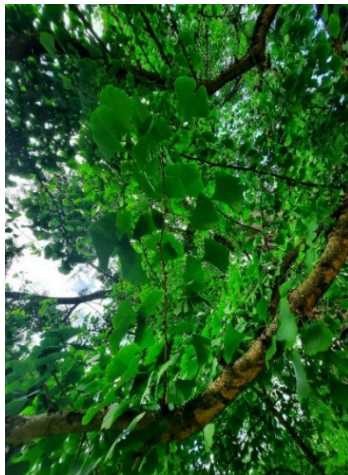
Razmnoževanje: s semeni, cepljenjem, mehкими, polzreliimi in lesnatimi potaknjenci

OPIS DREVESA

Dvokrpi ginko je mogočno listopadno drevo z ravnim deblom in pravilno krošnjo. Mlada drevesa imajo ozko stožčasto krošnjo, ki se s starostjo razširi in postane bolj nepravilna ter široka.

Njegova najbolj prepoznavna značilnost so listi v obliki pahljače. Ti so usnjati, svetlo zeleni in imajo značilno razcepljeno listno ploskev.

Listne žile se razvejajo pahljačasto in ne tvorijo mrežastega vzorca kot pri večini listavcev. Jeseni se listi obarvajo v sijočo zlato rumeno barvo, nato pa pogosto v zelo kratkem času odpadejo.

Lubje je sivorjavo in vzdolžno razpokano. Drevo raste razmeroma počasi, vendar lahko doseže zelo visoko starost.

Dvokrpi ginko je dvodomna rastlina, kar pomeni, da moški in ženski cvetovi rastejo na ločenih drevesih. Moška drevesa tvorijo mačicam podobna socvetja. Ženska drevesa tvorijo plodove z mesnatim ovojem, ki vsebuje masleno kislino in ima izrazit vonj po žarkem maslu ob razpadu, zato v mestih praviloma sadijo moške primerke.

IZVOR IN POSEBNOSTI

Dvokrpi ginko (*Ginkgo biloba*) velja za eno najstarejših drevesnih vrst na Zemlji in ga pogosto imenujejo živi fosil. Njegovi predniki so rasli že pred več kot 200 milijoni let, v času dinosavrov, fosilni ostanki pa kažejo, da se njegova zgradba skozi milijone let skoraj ni spremenila. Je edina danes živeča vrsta iz skupine dvokrpi ginkovcev in ena najbolj posebnih golosemenk.

Njegova domovina je Kitajska, kjer ga gojijo že več kot tisoč let. V naravi je skoraj izumrl, ohranil pa se je predvsem v okolici budističnih in taoističnih samostanov, kjer so ga menihi skrbno varovali in sadili zaradi njegove simbolne ter zdravilne vrednosti.

Dvokrpi ginko (*Ginkgo biloba*) je izjemno dolgoživa drevesna vrsta, saj lahko posamezna drevesa živijo več kot 1000 let. Na Kitajskem so ohranjeni tudi primerki, katerih starost ocenjujejo tudi do 3000 let. Jeseni se njegovi značilni pahljačasti listi obarvajo v intenzivno zlato rumeno barvo, zaradi česar sodi med najbolj cenjena okrasna drevesa.

Ime *Ginkgo* izhaja iz japonske besede *ginkyo*, ki pomeni srebrna marelica in se nanaša na videz njegovih plodov, medtem ko vrstno ime *biloba* pomeni dvokrpi in opisuje značilno obliko njegovih pahljačastih listov. Na Kitajskem ga imenujejo *ya jiao* oziroma drevo z račjimi nogami, saj listi spominjajo na račjo plavut.

V Evropo je dvokrpi ginko prispel v 17. stoletju, najprej v botanične vrtove, od koder se je razširil v parke, arboretume in drevorede po vsej celini.

Posebno mesto ima dvokrpi ginko tudi v zgodovini. Več dreves je v japonski Hirošimi preživelo eksplozijo atomske bombe leta 1945 in že naslednjo pomlad ponovno odgnalo.

Zaradi te izjemne sposobnosti obnove je po vsem svetu postal simbol vztrajnosti, upanja, dolgoživosti, odpornosti, modrosti, miru, življenjske moči in ponovnega rojstva.

RAZŠIRJENOST

Danes je zaradi svoje izjemne odpornosti proti boleznim, škodljivcem in onesnaženju razširjen po vsem svetu in sodi med najpogostejše sajene drevesne vrste v mestih. Pogosto ga sadijo v parkih, drevoredih, botaničnih vrtovih, arboretumih in mestnih središčih. V Sloveniji ga najdemo v številnih parkih, botaničnih vrtovih in ob pomembnih javnih stavbah. Lepi primerki rastejo v Arboretumu Volčji Potok, Botaničnem vrtu Univerze v Ljubljani ter v številnih mestnih parkih.

UPORABNOST

Poleg okrasne rabe iz njegovih listov pridobivajo standardizirane izvlečke, ki sodijo med najbolj raziskane pripravke rastlinskega izvora na svetu. Uporabljajo se predvsem za podporo prekrvavitve možganov in okončin, pri motnjah spomina in koncentracije, za lajšanje vrtoglavice in šumenja v ušesih ter kot antioksidativna podpora organizmu. Pripravke iz listov v tradicionalni kitajski, japonski in indijski medicini uporabljajo že več stoletij, danes pa je dvokrpi ginko eno najbolj uporabljanih zdravilnih dreves v sodobni fitoterapiji.

Jedra semen po ustrezni toplotni obdelavi uporabljajo v tradicionalni kitajski, korejski in japonski kulinariki, medtem ko uživanje surovih semen in mesnatega ovoja ni priporočljivo.

2.4. JAVOROLISTNA PLATANA (*Platanus × hispanica*)

KLJUČNI PODATKI

Botanično ime: *Platanus × hispanica* Münchh.

Družina: Platanaceae (platanovke)

Izvor: križanec med vzhodno platano (*Platanus orientalis*) in ameriško platano (*Platanus occidentalis*)

Starost rodu: 80–100 milijonov let; hibrid *Platanus × hispanica* je znan od 17. stoletja

Višina: 20–40 m, izjemoma tudi več

Cvetenje: april–maj

Rastišče: sončne do polsenčne lege, globoka, sveža in zmerno vlažna tla

Razmnoževanje: s semeni, cepljenjem, lesnatimi potaknjenci in zračnim grobanjem

OPIS DREVESA

Platana je mogočno listopadno drevo z ravnim deblom in široko, razprostrto krošnjo. Zaradi svoje velikosti in goste sence velja za eno najpomembnejših parkovnih dreves v Evropi.

Njena najbolj prepoznavna značilnost je lubje, ki se lušči v velikih zaplatah. Tako nastane značilen lisast vzorec zelenih, sivih, rumenkastih in rjavih odtenkov, zaradi katerega deblo spominja na vojaško kamuflažo.

Listi so veliki, dlanasto krpati in po obliki podobni javorjevim. Najpogostejše imajo tri do pet krp. Pomembna razlika je, da pri platani listi rastejo izmenično, pri javorjih pa nasprotno.

Cvetovi so majhni in neopazni. Moški in ženski cvetovi rastejo ločeno, vendar na istem drevesu. Plodovi so okrogle viseče kroglice na dolgih pecljih, sestavljeni so iz številnih drobnih plodičev in pogosto ostanejo na drevesu tudi pozimi.

IZVOR IN POSEBNOSTI

Ime *Platanus* izvira iz grške besede *platys*, kar pomeni širok in se nanaša na mogočno krošnjo ter velike liste, ki so značilni za platane.

Platane spremljajo človeka že več tisoč let, hibrid javorolistne platane pa le nekaj stoletij. Stari Grki in Rimljani so jih sadili ob trgih, templjih in cestah, kjer so pod njihovo senco potekali pogovori, trgovanje in javna srečanja. Po izročilu naj bi znameniti grški filozof Sokrat svoje učence učil v senci

vzhodne platane (*Platanus orientalis*) v Atenah, zato platana že od antike simbolizira modrost, znanje, razmišljanje in javno življenje.

Rod *Platanus* je reliktna skupina dreves, katere fosile so našli v Evropi, Aziji in Severni Ameriki. Javorolistna platana (*Platanus × hispanica*) je nastala kot naravni križanec med vzhodno platano (*Platanus orientalis*) in ameriško platano (*Platanus occidentalis*). Križanje naj bi se zgodilo v Evropi v 17. stoletju, verjetno v Španiji ali Angliji. Platana lahko živi več stoletij, nekateri primerki so stari tudi več kot 500 let.

V številnih kulturah platana simbolizira dolgoživost, zaščito, skupnost, življenjsko moč, stabilnost in vztrajnost.

RAZŠIRJENOST

Že stoletja sodi med najpogostejše sajene drevesne vrste v zgodovinskih drevoredih evropskih mest. Številne znamenite avenije in drevoredi v Parizu, Londonu, Madridu, Budimpešti ter drugih evropskih mestih so zasajeni prav s platanami.

V Sloveniji jo najdemo v številnih parkih, drevoredih in ob pomembnih zgodovinskih stavbah. Med najbolj znanimi primerki so Medloške platane pri Celju, ki so zavarovane kot naravna vrednota državnega pomena in dosega višino več kot 50 metrov.

UPORABNOST

Platana je zaradi hitre rasti, mogočne krošnje in izjemne odpornosti eno najpomembnejših mestnih dreves. Pogosto jo sadijo v parkih, drevoredih, ob cestah in na mestnih trgih, kjer njene razvejane krošnje zagotavljajo prijetno senco. Veliki listi učinkovito prestrezajo prah in druge delce iz zraka, izboljšujejo kakovost zraka, zmanjšujejo segrevanje mestnih površin, ustvarjajo ugodnejšo mikroklimo ter prispevajo k blaženju učinkov mestnih vročinskih otokov. Stare platane imajo tudi veliko naravovarstveno vrednost, saj njihova dupla nudijo življenjski prostor številnim organizmom. V njih gnezdijo ptice, zatočišče pa najdejo tudi netopirji in številne vrste žuželk.

Les platane je trd, elastičen in dekorativen, zato se uporablja za izdelavo pohištva, furnirja, notranje opreme, parketa, rezbarskih izdelkov in glasbil.

2.5. MAKLURA, OSAŠKI POMARANČEVEC (*Maclura pomifera*)

KLJUČNI PODATKI

Botanično ime: *Maclura pomifera*
(Raf.) C.K. Schneid.

Družina: Moraceae (murvovke)

Izvor: jug osrednjega dela Združenih držav Amerike (Oklahoma, Arkansas, Teksas)

Starost vrste: več milijonov let

Višina: do 20 m

Cvetenje: maj–junij

Rastišče: sončna in topla rastišča, suha, peščena in revnejša tla; prenese sušo, veter in nizke temperature

Razmnoževanje: s semeni, cepljenjem, mehkimi, polzrelimi, lesnatimi in koreninskimi potaknjenci, s koreninskimi izrastki, talnim grobanjem

OPIS DREVESA

Maklura je srednje veliko listopadno drevo, ki zraste do 20 m visoko. Krošnja je široka in gosta.

Listi so čvrsti, preprosti, podolgovato jajčasti z gladkimi robovi in koničastim vrhom. Poleti so temno zeleni, jeseni pa se obarvajo živahno rumeno. Na mladih poganjkih se pod listi razvijejo ostri trni.

Lubje je brazdasto, oranžno-rjave do sivo-rjave barve z značilnim nepravilnim križnim vzorcem. Koreninski sistem je močan, korenine pa prekriva svetlo oranžna skorja.

Maklura je dvodomna vrsta, kar pomeni, da moški in ženski cvetovi rastejo na različnih drevesih. Ženska drevesa razvijejo velike rumeno-zelene, grbinaste plodove, velike približno kot pomaranča. Plodovi vsebujejo mlečno bel sok – lateks, zaradi katerega niso užitni. Plodove razvijejo le ženska drevesa, so tudi samoplodna.

IZVOR IN POSEBNOSTI

Maklura (*Maclura pumila*) izvira iz Severne Amerike, ime rodu pa je dobila po ameriškem geologu Williamu Macluru (1763–1840). Angleško ime (*Osage orange*) osaška pomaranča izhaja iz indijanskega plemena Osage, ki je njen izredno trd, prožen in trajen les uporabljalo za izdelavo lokov. Ti so veljali za ene najboljših v Severni Ameriki in so bili med različnimi plemeni zelo cenjena trgovska dobrina.

Les maklure spada med najtrše lesove severnoameriških drevesnih vrst. Njegova trdnost znaša približno 11,64 kN, kar je skoraj dvakrat več kot pri hrastu (okoli 5,99 kN). Je značilne rumeno-oranžne barve in je zelo prožen, odporen proti gnitju in izjemno trajen, zato lahko leseni stebri v zemlji brez kemične zaščite zdržijo več desetletij.

V 19. stoletju so evropski naseljenci makluro množično sadili kot živo mejo. Pred pojavom bodeče žice je zaradi hitre rasti, gostega prepletanja vej in ostrih trnov veljala za eno najboljših naravnih ograj za zadrževanje živine, saj je tvorila skoraj neprehodno pregrado.

Makluro imenujejo tudi drevo mamutov. Njeni veliki plodovi naj bi se razvili v času ledenodobne megafavne, ko so jih raznašali veliki rastlinojedi sesalci, kot so mamuti in mastodonti. Po njihovem izumrtju je drevo izgubilo svoje glavne naravne raznašalce semen.

Odlično prenaša sušo, vročino, veter in zelo nizke temperature, zato velja za eno izmed drevesnih vrst, ki bi se lahko uspešno prilagajala prihodnjim podnebnim spremembam.

RAZŠIRJENOST

Maklura naravno raste v južnem delu osrednjih Združenih držav Amerike, predvsem v Oklahomi, Arkansasu in Teksasu. Zaradi kakovostnega lesa, velike odpornosti in dekorativnih plodov se je razširila po številnih delih Severne Amerike, Evrope in Azije, kjer jo danes najdemo v parkih, arboretumih, drevoredih. Tudi v Sloveniji raste več primerkov, med najbolj znanimi sta drevo v Mestnem parku Celje med Savinjo in vhodom v drsališče ter drevored maklur v Dajli v Istri, kjer je nekdanja živa meja prerasla v mogočna drevesa.

UPORABNOST

Maklura je vsestransko uporabno drevo. Zaradi močnega in globokega koreninskega sistema učinkovito utrjuje tla, preprečuje erozijo ter se zaradi dobre odpornosti na sušo in neugodne rastne razmere pogosto uporablja za zaščitne vetrolomne pasove in oblikovanje gostih, skoraj neprehodnih živih mej.

Njen les zaradi izjemne trdnosti, prožnosti, trajnosti in odličnih akustičnih lastnosti spada med najkakovostnejše in se uporablja za izdelavo lokov, glasbil in njihovih delov, koles vozov, podpornih stebrov v rudnikih ter trajnih ograjnih stebrov. Odlikuje se tudi po visoki kurilni vrednosti, saj gori z zelo visoko temperaturo. Iz lesa so nekoč pridobivali naravno rumeno barvilo morin (CAS No. 6202-27-3), flavonoid, ki se uporablja za barvanje volne in ima pomembno vlogo tudi v tradicionalni medicini. Plodovi vsebujejo snovi, ki odvrčajo nekatere žuželke, zato jih ponekod uporabljajo kot naravno zaščito pred insekti.

2.6. METASEKVOJA (*Metasequoia glyptostroboides*)

KLJUČNI PODATKI

Botanično ime: *Metasequoia*

glyptostroboides Hu et Cheng

Družina: Taxodiaceae (taksodijevke)

Izvor: osrednja Kitajska, provinci Sečuan in Hubej, v naravi odkrita šele leta 1943

Starost vrste: več kot 40 milijonov let

Višina: do 50 m

Cvetenje: februar–april

Rastišče: zmerno vlažna odcedna tla, sončne do polsenčne lege, ob vodnih virih

Razmnoževanje: s semeni, z mehкими in lesnatimi potaknjenci, cepljenjem

OPIS DREVESA

Metasekvoja je mogočno listopadno iglasto drevo, ki lahko zraste do 50 metrov visoko. V mladosti ima ozko piramidalno krošnjo, ki se s starostjo razširi in postane bolj zaobljena ter nepravilna. Deblo je ravno in pogosto razvejano že od spodnjega dela. Pri mladih drevesih je skorja gladka in sivkasta, s starostjo pa postane rdečkasto rjava, hrapava in značilno vlaknata.

Vejice so tanke, nežne in gosto poraščene z mehкими, ploščatimi iglicami, ki so razporejene nasprotno. Spomladi in poleti so svetlo zelene, jeseni pa se obarvajo v čudovite rumene do rdečkasto oranžne odtenke, zato ji pravijo tudi rdečelaska, nato skupaj s kratkimi poganjki odpadejo. Tako kot macesen tudi metasekvoja jeseni odvrže iglice.

Metasekvoja je enodomna rastlina. Moški cvetovi so združeni v viseče rumenkaste mačice, ženski pa so drobni, zelenkasti in nameščeni na dolgih pecljih. Po opraitvi se razvijejo majhni, okrogli do jajčasti rjavi storži, veliki približno 2–3 cm, ki dozoriijo še isto leto.

Zaradi elegantne rasti, dekorativne krošnje in izrazite jesenske obarvanosti sodi metasekvoja med najlepše okrasne iglavce ter je priljubljena izbira za parke, večje vrtove in drevorede.

IZVOR IN POSEBNOSTI

Metasekvoja velja za eno največjih botaničnih odkritij 20. stoletja. Rod *Metasequoia* je leta 1941 na podlagi fosilnih ostankov opisal japonski paleobotanik Shigeru Miki, zato so znanstveniki dolgo verjeli, da je drevo izumrlo že pred milijoni let in so ga poznali le iz fosilov. Istega leta so odkrili tudi žive primerke na Kitajskem, vendar jih še niso pravilno identificirali. Leta 1948 pa sta vrsto uradno opisala botanika Hu in Cheng. Istega leta je Arnoldov arboretum Univerze Harvard organiziral zbiranje semen, ki so jih poslali v botanične vrtove po vsem svetu. V Slovenijo je metasekvoja prispela leta 1953, ko so jo posadili v Arboretumu Volčji Potok.

Metasekvoja je pravi živi fosil, saj so današnja drevesa po zgradbi zelo podobna svojim prednikom iz pozne krede. V terciarnem obdobju je bilo poznanih okoli 20 vrst metasekvoj, razširjenih po skoraj vsej severni polobli, pred približno 45 milijoni let pa je bila ena najpomembnejših drevesnih vrst obsežnih gozdov na območju današnje Arktike, kjer takrat še ni bilo ledenega pokrova.

Danes v naravi uspeva le še na majhnem območju osrednje Kitajske, kjer raste približno 750–1.500 odraslih dreves, zato je zaradi zelo omejene naravne razširjenosti uvrščena na rdeči seznam IUCN kot ogrožena vrsta. Drevo raste zelo hitro, tudi do enega metra na leto, odlikuje pa ga izjemna odpornost proti mrazu, saj prenese temperature do –32 °C.

RAZŠIRJENOST

Metasekvoja naravno uspeva le na majhnem območju v provincah Hubei, Hunan in Chongqing v osrednji Kitajski. Zaradi hitre rasti in izjemne okrasne vrednosti jo danes gojijo v parkih, arboretumih in botaničnih vrtovih po vsem svetu, predvsem v zmernem podnebnem pasu. Tudi v Sloveniji je pogosta v parkih, arboretumih in na večjih zelenih površinah. Približno 200 sadik so v letu 1992 posadili v Panovcu pri Novi Gorici, približno 250 sadik pa v letu 1992 in 1993 v drevesnici v Zadobrovi. Namen je bil osnovati dve plantaži, ki bi služile za izbor najustreznejših dreves za vegetativno razmnoževanje in kot semenska objekta za nabiranje semena.

UPORABNOST

Predvsem je cenjena okrasna drevesna vrsta zaradi hitre rasti, elegantne krošnje in izrazite jesenske obarvanosti. Na Kitajskem njen les uporabljajo tudi v gradbeništvu, za izdelavo pohištva, desk, embalaže in drugih lesenih izdelkov, saj je lahek, raven in enostaven za obdelavo.

2.7. NAVADNI DIVJI KOSTANJ (*Aesculus hippocastanum*)

KLJUČNI PODATKI

Botanično ime: *Aesculus hippocastanum* L.

Družina: Sapindaceae (sapindovke)

Izvor: Balkanski polotok (Grčija, Albanija, Severna Makedonija)

Starost vrste: 15–17 milijonov let

Višina: do 30 m

Cvetenje: maj

Rastišče: globoka, sveža in hranljiva tla, sončna do polsenčna lega, v parkih, drevoredih in mestnih nasadih

Razmnoževanje: s semeni, cepljenjem, potaknjenci

OPIS DREVESA

Navadni divji kostanj je eno najbolj prepoznavnih dreves v Evropi. Spomladi navdušuje z veličastnimi cvetovi, poleti ponuja prijetno senco, jeseni pa razveseljuje z bleščečimi rjavimi kostanji. Je mogočno listopadno drevo z veliko, široko in gosto krošnjo. Zraste do 30 metrov visoko in lahko doseže starost več sto let.

Poganjki so debeli in imajo velike smolnate, pogosto lepljive popke.

Listi so zelo veliki, dlanasto sestavljeni iz petih do sedmih lističev. Poleti so temno zeleni, jeseni pa se obarvajo rumeno do rdečerjavo.

Cvetovi so združeni v pokončna socvetja, imenovana sveče. Venčni listi so beli z rumenimi ali rdečimi lisami. Rumene lise po opraitvi pordečijo in žuželkam sporočajo, da cvet ne vsebuje več nektarja.

Lubje je pri mladih drevesih gladko in sive barve, pri starejših pa razpoka in postane luskasto.

Plodovi so okrogle zelene bodičaste ježice. Ob zrelosti se odprejo in razkrijejo enega do tri bleščeče rjave kostanje.

IZVOR IN POSEBNOSTI

Navadni divji kostanj izvira z Balkanskega polotoka. V srednji Evropi se je začel širiti v 16. stoletju, ko so ga iz Osmanskega cesarstva prinesli na Dunaj. Zaradi svoje mogočne krošnje, goste sence in bogatega cvetenja je hitro postal eno najbolj priljubljenih okrasnih dreves v Evropi.

Ime vrste (*hippocastanum*) izhaja iz grških besed *hippos* (konj) in *kastanum* (kostanj), saj so njegove plodove v preteklosti uporabljali kot krmo za konje ter za zdravljenje nekaterih živalskih bolezni.

Navadni divji kostanj spada v rod divjih kostanjev (*Aesculus*), ki obsega približno 20 do 25 vrst dreves in grmov, razširjenih predvsem v zmernem pasu severne poloble.

Posamezna drevesa lahko živijo od 200 do 300 let, izjemoma tudi dlje. Plodovi niso užitni za ljudi, saj vsebujejo grenke in rahlo strupene snovi. Navadni divji kostanj je občutljiv na kostanjevega listnega zavrtčača (*Cameraria ohridella*) in listno sušico (*Phyllosticta paviae*), ki povzročata prezgodnje rjavenje in odpadanje listov.

V ljudskem izročilu velja prepričanje, da nošenje treh kostanjev v žepu varuje pred boleznimi in revmatizmom. Sijoči kostanji pa so že generacijam otrok služili za izdelavo figuric, živali in drugih okraskov, zato divji kostanj velja tudi za simbol otroštva.

RAZŠIRJENOST

Navadni divji kostanj naravno raste na Balkanskem polotoku, predvsem v gorskih gozdovih Grčije, Albanije in Severne Makedonije. Zaradi svoje izjemne okrasne vrednosti ga danes sadijo po vsej Evropi, Severni Ameriki in drugih območjih z zmernim podnebjem. V Sloveniji je zelo pogost v parkih, drevoredih, ob šolah, cerkvah, gradovih, na večjih vrtovih in mestnih trgih. Med najbolj znanimi so kostanji v Arboretumu Volčji Potok, mariborskem mestnem parku ter številnih drevoredih po Sloveniji. Leta 2005 je bil navadni divji kostanj izbran za drevo leta v Sloveniji, kar potrjuje njegov poseben pomen v našem okolju.

UPORABNOST

Divji kostanj je pomembna zdravilna in medonosna rastlina. Iz plodov, listov, cvetov in skorje pripravljajo mazila, gele, kapljice in tinkture. Pripravki iz divjega kostanja se uporabljajo za lajšanje težav s krčnimi žilami, otekanjem nog, hemoroidi in motnjami krvnega obtoka. Njegova najpomembnejša učinkovina je escin, ki krepi stene krvnih žil ter zmanjšuje

otekline in vnetja. Semena so v preteklosti uporabljali tudi za izdelavo škroba in mila. Poleg tega je divji kostanj pomembna medonosna rastlina, saj njegovi cvetovi predstavljajo bogat vir nektarja za čebele in druge opraševalce.

2.8. ROŽNATI DIVJI KOSTANJ (*Aesculus × carnea* 'Briotii')

KLJUČNI PODATKI

Botanično ime: *Aesculus × carnea* 'Briotii'
Hayne

Družina: Sapindaceae (sapindovke)

Izvor: vrtnarski križanec med navadnim divjim kostanjem (*Aesculus hippocastanum*) in rdečim divjim kostanjem (*Aesculus pavia*)

Starost vrste: sorta iz 19. stoletja, rod že več milijonov let

Višina: 10–15 m

Cvetenje: maj

Rastišče: sončne do polsenčne lege, sveža in zmerno vlažna tla

Razmnoževanje: s semeni (redko), s cepljenjem

OPIS DREVESA

Rožnati divji kostanj 'Briotii' je srednje veliko listopadno drevo z gosto, okroglo do piramidno krošnjo. V višino običajno zraste od 10 do 15 metrov, v širino pa nekoliko manj.

Listi so veliki, dlanasto sestavljeni iz petih do sedmih lističev in so podobni listom navadnega divjega kostanja. Poleti so temno zeleni, jeseni pa se obarvajo rumenkasto rjavo.

Največja posebnost sorte so njeni veliki, pokončni cvetovi temno rožnate do škrlatno rdeče barve.

Cvetovi so večji in izrazitejši kot pri navadnem divjem kostanju. Združeni so v velika pokončna socvetja, ki drevo v času cvetenja naredijo izjemno opazno. Maja drevo zelo bogato cveti in je izjemno dekorativno, običajno pa zacveti šele po desetem letu starosti.

Plodovi so manj številni kot pri navadnem divjem kostanju. Tvorijo bodičaste ježice s sijočimi rjavimi semeni.

IZVOR IN POSEBNOSTI

Rožnati divji kostanj (*Aesculus* × *carnea* 'Briotii') je nastal kot križanec med navadnim divjim kostanjem (*Aesculus hippocastanum*) in rdečim divjim kostanjem (*Aesculus pavia*), ki izvira iz Severne Amerike. Sorta 'Briotii' velja za eno najlepših okrasnih sort rožnatega divjega kostanja in je praviloma bolje prilagojena mestnim razmeram kot navadni divji kostanj, vendar so mlada drevesa občutljiva na sol, zato sajenje neposredno ob močno soljenih cestah ni priporočljivo.

RAZŠIRJENOST

V evropskih parkih in drevoredih rožnati divji kostanj gojijo že več kot stoletje, saj je zaradi bogatega cvetenja ter nekoliko manjše občutljivosti za bolezni postal priljubljena alternativa navadnemu divjemu kostanju.

V Sloveniji ga pogosto sadijo v parkih, drevoredih, botaničnih vrtovih, večjih zasebnih vrtovih, na mestnih zelenicah.

UPORABNOST

Rožnati divji kostanj je zaradi nekoliko manjših dimenzij primeren za sajenje v parkih, drevoredih in večjih vrtovih. Njegova gosta krošnja nudi prijetno senco ter zavetje številnim pticam, bogati cvetovi pa so pomemben vir nektarja za čebele, čmrlje in druge opraševalce.

2.9. RDEČELISTNA NAVADNA BUKEV (*Fagus sylvatica* f. *purpurea*)

KLJUČNI PODATKI

Botanično ime: *Fagus sylvatica* f. *purpurea* L. (sin. *Fagus sylvatica* 'Atropurpurea', *Fagus sylvatica* 'Atropunicea')

Družina: Fagaceae (bukovke)

Izvor: naravna barvna različica navadne bukve (*Fagus sylvatica*)

Starost vrste: več kot 40 milijonov let

Višina: 25–30 m, izjemoma tudi več

Širina krošnje: 25–30 m

Cvetenje: maj

Rastišče: globoka, sveža do vlažna, hranljiva in dobro odcedna tla, pH od rahlo kislega do bazičnega, sonce, polsenca ali senca

Razmnoževanje: s semeni (ni nujno, da potomci obdržijo rdečo barvo), cepljenjem

OPIS DREVESA

Rdečelistna navadna bukev je mogočno listopadno drevo z gosto, široko in lepo razvejano krošnjo. Razvije izrazit pokončen vodilni vrh, stranske veje pa se s starostjo široko razprostirajo.

Mladi listi spomladi odženejo v globokih temno rdečih do vijoličnih tonih. Poleti so listi značilne temno vijolične do purpurno rdeče barve. V vročih poletjih lahko njihova barva nekoliko zbledi in postane bolj zelenkasta ali bronasta, jeseni pa se obarvajo v bakreno rjave in rdečerjave odtenke.

Lubje je gladko, tanko in značilno srebrno sive barve. Deblo ostaja gladko tudi pri starejših drevesih, kar je ena najbolj prepoznavnih lastnosti bukev.

Cvetovi so majhni in neopazni. Prvič običajno zacveti šele pri starosti 15 do 20 let. Moški cvetovi visijo v okroglih socvetjih, ženski pa rastejo posamezno ali po dva skupaj.

Plod je žir, ki dozori jeseni in predstavlja pomemben vir hrane za številne gozdne živali.

IZVOR IN POSEBNOSTI

Rdečelistna navadna bukev ni samostojna drevesna vrsta, temveč naravna mutacija navadne bukve (*Fagus sylvatica*). Prve primerke so opazili v evropskih gozdovih že pred več stoletji. Zaradi nenavadne barve listov je hitro postala priljubljena v parkih, grajskih vrtovih in arboretumih. Že v 18. stoletju so jo sadili kot prestižno okrasno drevo evropskega plemstva, v času angleških krajinskih parkov pa je postala simbol ugleda, premožnosti in dobrega okusa. Med najbolj znanimi primerki je znamenita Bakrena bukev (Copper Beech) v Belgiji, ki je postala vzor številnim kasnejšim zasaditvam po evropskih parkih. Temno rdeča barva listov je posledica povečane količine antocianov, najizrazitejša pa je na sončnih rastiščih. Ta bukev velja za eno najbolj klasičnih in cenjenih okrasnih oblik navadne bukve. Rdečelistna navadna bukev lahko živi od 200 do 300 let, izjemoma tudi dlje. Dobro prenaša obrezovanje in oblikovanje, je zelo odporna proti mrazu ter dobro prilagojena slovenskim podnebnim razmeram.

RAZŠIRJENOST

Danes je rdečelistna navadna bukev ena najbolj priljubljenih okrasnih oblik bukve in jo najdemo v parkih po vsej Evropi. V Sloveniji posebej lepi primerki rastejo v Arboretumu Volčji Potok, v številnih grajskih parkih in mestnih drevoredih.

UPORABNOST

Rdečelistna navadna bukev je cenjena predvsem zaradi temno rdečih listov, mogočne krošnje, dolgoživosti in elegantnega videza, zato sodi med najpomembnejša okrasna drevesa parkovne arhitekture. Najpogosteje jo sadijo kot soliterno drevo pa tudi v drevoredih, skupinskih zasaditvah, parkih, formalnih vrtovih in visokih živih mejah, kjer njena izrazita barva pride najbolj do izraza. Les rdečelistne navadne bukve ima enake lastnosti kot les navadne bukve. Uporablja se za izdelavo pohištva, furnirja, parketa, stopnic, glasbil, notranje opreme in drugih lesenih izdelkov.

2.10. SOULANGEEVA MAGNOLIJA (*Magnolia x soulangeana*)

KLJUČNI PODATKI

Botanično ime: *Magnolia x soulangeana*
Soul.-Bod.

Družina: Magnoliaceae

Izvor: Pariz, 1820 (Étienne Soulange-Bodin)

Starost hibrida: od okoli 1820 leta; rod magnolij šteje več kot 95 milijonov let

Višina: 6–8 m (grm ali nizko drevo)

Cvetenje: marec–april (pred listi)

Rastišče: vlažna, globoka in hranljiva tla, sončna ali polsenčna lega; dobro prenaša mestno okolje, priporočljiva zaščita pred pozno spomladansko slano

Razmnoževanje: s semeni (traja dlje in sadike ne ohranijo nujno vseh lastnosti matične rastline), mehкими zelenimi potaknjenci, zračnim in talnim grobanjem, grebeničenjem

OPIS DREVEŠA

Soulangeeva magnolija je ena najbolj priljubljenih in cenjenih okrasnih magnolij. Raste kot večji grm ali manjše drevo s pokončno rastjo in široko

razvejano, v zrelosti kroglasto krošnjo, ki v času olistanja daje prijetno senco.

Deblo in veje prekriva gladko srebrnorjavo lubje.

Njeni listi so veliki, ovalni, usnjati in temno zelene barve, jeseni pa se obarvajo v zlatorumene odtenke.

Največja posebnost drevesa so veliki, čašasti oziroma tulipanasti cvetovi, ki v premeru merijo od 10 do 20 cm. Cvetovi so nežno dišeči in se pojavljajo v različnih odtenkih bele, rožnate in vijoličaste barve, pri čemer je notranjost cveta običajno svetlejša od zunanosti. Zacvetijo zelo zgodaj, še pred olistanjem, zato cvetovi v času cvetenja skoraj povsem prekrijejo drevo in ustvarijo izjemen okrasni učinek. Jeseni dozorijo značilni plodovi, iz katerih postopoma izpadajo oranžnordeča semena.

IZVOR IN POSEBNOSTI

Magnolija je eno najstarejših cvetočih dreves na svetu. Njeni predniki so rasli že pred približno 95 milijoni let, torej dolgo pred pojavom čebel. Zaradi tega so se njeni cvetovi razvili za opraševanje s hrošči, ki so bili med prvimi opraševalci cvetočih rastlin. Debeli in čvrsti cvetni listi so prilagoditev na gibanje hroščev, zato se pri opraševanju ne poškodujejo. Soulangeeva magnolija (*Magnolia × soulangeana*) je nastala kot križanec dveh azijskih vrst, *Magnolia denudata* in *Magnolia liliiflora*. Ustvaril jo je francoski botanik in upokojeni Napoleonov častnik Étienne Soulange-Bodin (1774–1846), ki je leta 1820 obe vrsti križal na svojem posestvu Fromont blizu Pariza. Prvi cvetovi nove magnolije so zacveteli leta 1826 in hitro navdušili ljubitelje okrasnih rastlin po vsej Evropi.

RAZŠIRJENOST

Izvira iz Azije, saj sta njeni starševski vrsti doma na Kitajskem. Zaradi izjemne okrasne vrednosti, elegantne rasti in razkošnega spomladanskega cvetenja je soulangeeva magnolija danes najpogosteje gojena listopadna magnolija na svetu. Zaradi svoje lepote se je hitro razširila po vsej Evropi, kjer je danes pogosta v parkih, botaničnih vrtovih in zasebnih vrtovih. Tudi v Sloveniji sodi med najpogosteje sajene magnolije na parkovnih in drugih okrasnih zelenih površinah.

UPORABNOST

Poleg okrasne vrednosti ima tudi uporabno vrednost v kulinariki, kozmetiki in tradicionalni medicini. Cvetni listi nekaterih vrst magnolij so užitni. Uporabljajo se v solatah, iz njih pripravljajo čaj ali jih kisajo ter uporabljajo kot aromatično začimbo. Iz cvetov pridobivajo eterično olje z nežnim cvetličnim vonjem, ki je cenjeno v parfumeriji ter kot sestavina krem, losjonov in drugih kozmetičnih izdelkov. V tradicionalni azijski medicini pa se že stoletja uporabljajo predvsem lubje in cvetni popki magnolije, ki vsebujejo številne bioaktivne snovi.

2.11. TULIPANOVEC (*Liriodendron tulipifera*)

KLJUČNI PODATKI

Botanično ime: *Liriodendron tulipifera* L.

Družina: Magnoliaceae (magnolijevke)

Izvor: vzhodni del Severne Amerike

Starost vrste: več kot 100 milijonov let

Višina: 20–50 m, izjemoma tudi več

Cvetenje: maj–junij

Rastišče: globoka, rodovitna in zmerno vlažna tla, sončne do polsenčne lege

Razmnoževanje: s semeni, cepljenjem, mehкими zelenimi, polzrelimi in koreninskimi potaknjenci, zračnim grobanjem

OPIS DREVESA

Navadni tulipanovec je mogočno listopadno drevo iz družine magnolijevk in velja za eno največjih listnatih dreves Severne Amerike. Ima ravno deblo in široko krošnjo, ki je pri mlajših drevesih ovalna, pozneje pa postane bolj stožčasta.

Lubje je svetlo rjavo do sivorjavo in vzdolžno izbrazdano.

Listi so med najbolj prepoznavnimi med vsemi drevesnimi vrstami. Imajo štiri značilne krpe in odrezan vrh, zaradi česar jih je težko zamenjati z listi drugih dreves. Jeseni se obarvajo v zlatorumene, oranžne in rjavkaste odtenke.

Cvetovi so veliki od 4 do 7 cm in po obliki spominjajo na tulipane. So rumenkastozeleni z oranžnimi lisami pri dnu cvetnih listov. Drevo zacveti šele pri starosti približno 15 do 20 let.

Plodovi so številni krilati mešički, združeni v storžasto tvorbo. Semena raznaša veter, zato se drevo uspešno širi tudi stran od matične rastline.

IZVOR IN POSEBNOSTI

Tulipanovec (*Liriodendron tulipifera*) velja za eno najstarejših cvetočih dreves na Zemlji. Fossilni ostanki dokazujejo, da se rod *Liriodendron* razvija že več kot 100 milijonov let, njegovi predniki pa so rasli že v času, ko so Zemlji vladali dinozavri. Je bližnji sorodnik magnolij, ki prav tako sodijo med najstarejše cvetoče lesnate rastline z velikimi cvetovi. Ime *Liriodendron* izhaja iz grških besed *lirion* (lilija) in *dendron* (drevo), vrstno ime *tulipifera* pa pomeni tulipanonosna, saj njegovi cvetovi spominjajo na tulipane. Zaradi nenavadnih listov, velikih tulipanstih cvetov in hitre rasti je hitro postal priljubljeno parkovno drevo. Tulipanovec spada med najhitreje rastoča severnoameriška listnata drevesa. V naravnem okolju lahko doseže starost od 300 do 500 let.

RAZŠIRJENOST

Tulipanovec naravno raste v vzhodnem delu Severne Amerike, od južne Kanade do Floride in Misissipi. V Evropo je bil prinesen v začetku 18. stoletja, najprej v angleške botanične vrtove in parke, od tam pa se je zaradi hitre rasti in izjemne okrasne vrednosti razširil po vsej Evropi ter v druge dele sveta z zmernim podnebjem, vključno z Avstralijo. V Sloveniji ga najdemo predvsem v parkih, arboretumu in večjih zasebnih vrtovih.

UPORABNOST

Tulipanovec je zaradi zanimivih listov, velikih tulipanastih cvetov in čudovite jesenske obarvanosti eno najbolj cenjenih parkovnih dreves. Njegov les je lahek, trpežen in enostaven za obdelavo, zato je zelo cenjen v lesni industriji. Uporablja se za izdelavo pohištva, furnirja, vezanih plošč, svinčnikov, glasbil, klavirjev, orgel, krst ter različnih gradbenih elementov. Ameriški staroselci so iz velikih debel izdelovali tudi kanuje, saj les združuje trdnost in majhno težo. Cvetovi so bogat vir nektarja, privabljajo čebele in druge opraševalce ter dajejo kakovosten med, zato je tulipanovec v Severni Ameriki cenjena medonosna rastlina.

3. NAJVEČJA DREVESA MESTNEGA PARKA CELJE

V preglednici so predstavljene izmerjene višine in obsegi izbranih in opisanih dreves v Mestnem parku Celje. Meritve prikazujejo raznolikost drevesnih vrst, ki jo odražajo starost, rastne razmere, različne dimenzije in značilnosti posamezne vrste.

Rekorderja učne poti:

Najmogočnejše drevo je javorolistna platana, ki je z izmerjenim obsegom debla kar 584 cm rekorderka učne poti po obsegu.

Najvišje drevo je metasekvoja, ki se s svojo višino 35,5 m dviga nad preostala drevesa in je višinska rekorderka učne poti.

Preglednica 3.1: Največja drevesa Mestnega parka Celje

	OBSEG (cm)	VIŠINA (m)
1.	javorolistna platana 584 cm	metasekvoja 35,5 m
2.	dvokrpi ginko 530 cm	cercidifil 34,2 m
3.	rdečelistna bukev 336 cm	tulipanovec 32,3 m
4.	metasekvoja 306 cm	dvokrpi ginko 31,8 m
5.	navadni divji kostanj 291 cm	navadni divji kostanj 24,3 m
6.	tulipanovec 275 cm	ambrovec 24,3 m
7.	cercidifil 215 cm	rdečelistna bukev 21,7 m
8.	maklura 211, 198, 131 cm	javorolistna platana 20,3 m
9.	ambrovec 175 cm	maklura 18,3 m
10.	rožnati divji kostanj 'Briotii' 54 cm	rožnati divji kostanj 'Briotii' 8,8 m
11.	soulangeeva magnolija 44, 36 cm	soulangeeva magnolija 3,6 m

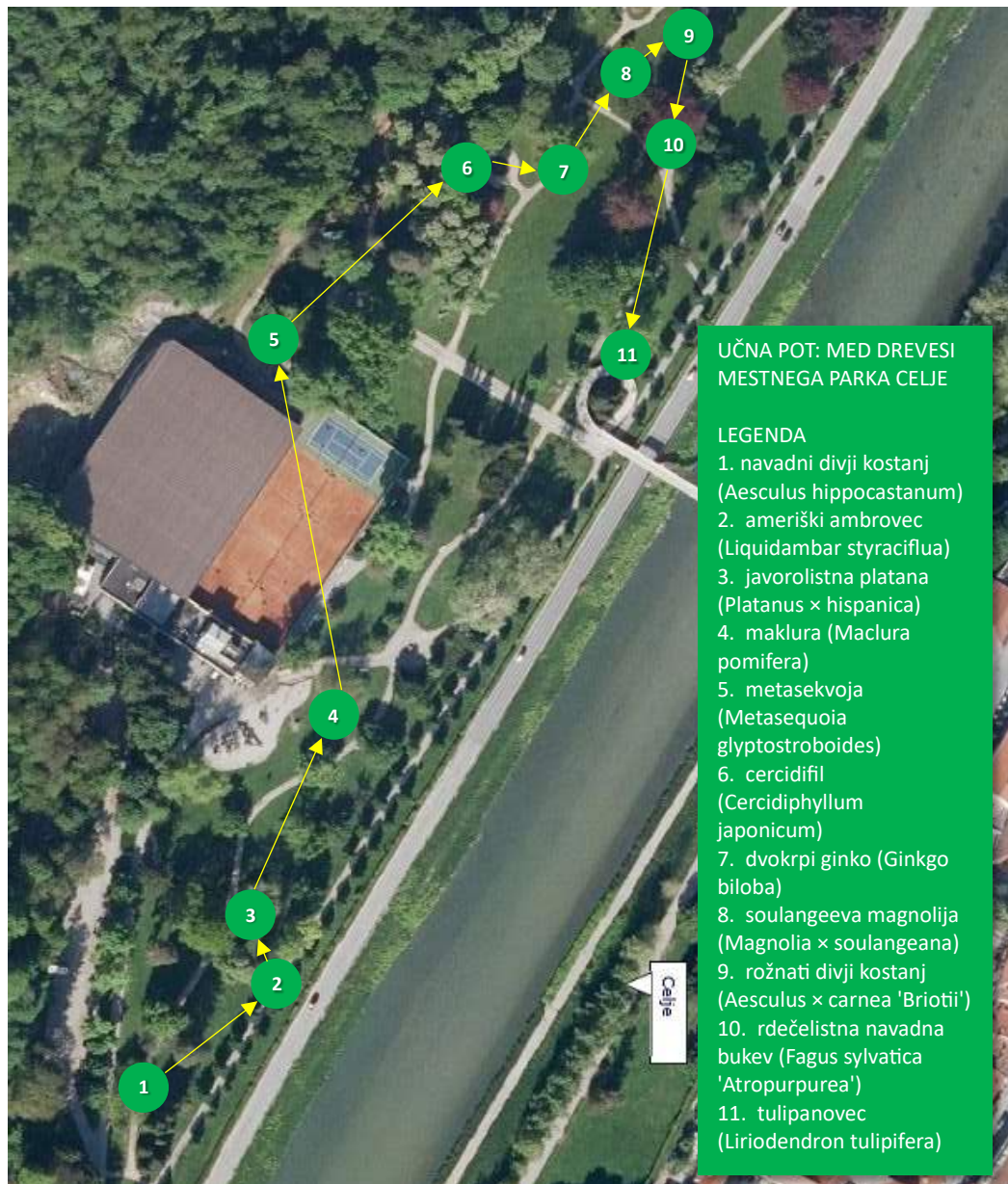
4. UČNA POT: MED DREVESI MESTNEGA PARKA CELJE

Učna pot po Mestnem parku Celje obiskovalce vodi med desetimi izbranimi drevesnimi vrstami, ki predstavljajo bogato dendrološko dediščino parka. Pot povezuje domače in tujerodne drevesne vrste ter obiskovalcem omogoča spoznavanje njihovega izvora, značilnosti, zanimivosti, uporabnosti in pomena za naravo ter človeka.

Na učni poti so predstavljeni metasekvoja, cercidifil, tulipanovec, dvokrpi ginko, navadni divji kostanj, rožnati divji kostanj 'Briotii', ambrovec, maklura, javorolistna platana, rdečelistna bukev in magnolija. Ob posameznih drevesih so nameščene glinene tablice z imeni drevesnih vrst in odtisi njihovih listov, ki so nastale v okviru študijskega krožka Glinena sled narave.

Učna pot je namenjena obiskovalcem vseh generacij. Spodbuja opazovanje, raziskovanje in razumevanje dreves kot pomembnega dela naravne in kulturne dediščine ter prispeva k večji prepoznavnosti bogastva Mestnega parka Celje.

Zemljevid učne poti: MED DREVESI MESTNEGA PARKA CELJE

5. ZAHVALA

Ob zaključku študijskega krožka Glinena sled narave se iskreno zahvaljujemo vsem udeležencem, ki ste s svojo ustvarjalnostjo, radovednostjo, dobro voljo in aktivnim sodelovanjem soustvarjali vsebine krožka. S svojim znanjem, idejami in pripravljenostjo za sodelovanje ste prispevali k prijetnemu učnemu okolju ter nastanku učne poti in te publikacije.

Zahvaljujemo se **Mariji Gračnar**, ki nam je s svojim bogatim znanjem približala svet gline, njene lastnosti in tehnike oblikovanja ter nas vodila pri izdelavi glinenih tablic. Prav tako se zahvaljujemo **Nataši Dolejši** in **Barbari Pajk**, ki sta s strokovnim znanjem in izkušnjami pomembno prispevali k spoznavanju drevesnih vrst Mestnega parka Celje ter pri pripravi njihovih opisov. Za dragocen vpogled v zgodovino Mestnega parka Celje, njegov razvoj in kulturni pomen pa se iskreno zahvaljujemo **Milani Klemen** iz **Zavoda za varstvo kulturne dediščine OE Celje**, ki je naše raziskovanje obogatila z zanimivimi zgodbami in zgodovinskimi dejstvi.

Za skrbno lektoriranje in jezikovni pregled besedila je poskrbela **Alja Ferme**, za strokovno in estetsko oblikovanje publikacije ter njeno pregledno in bralcu prijazno podobo pa **Polona Glavnik**. Kakovostno izvedbo tiska je zagotovil **Rok Bobnar – R-PRINT**. Vsem iskrena hvala za njihov prispevek k nastanku publikacije.

Študijski krožek je bil priložnost za raziskovanje narave, ustvarjanje z glino, pridobivanje novih znanj in povezovanje ljudi z različnimi izkušnjami. Skupaj smo ustvarili učno pot, ki bo obiskovalcem omogočala spoznavanje drevesnih vrst ter pomena naravne in kulturne dediščine.

Hvala vsem, ki ste s svojim znanjem, časom, podporo in srčnostjo prispevali k uspešni izvedbi študijskega krožka Glinena sled narave in k nastanku publikacije, ki bo ohranjala rezultate našega skupnega dela tudi za prihodnje rodove.

6. LITERATURA IN VIRI

Opomba

Besedila v gradivu so povzeta, prirejena in jezikovno poenotena na podlagi navedene literature, spletnih virov, tradicionalnega znanja ter lastnih zapiskov in opazovanj.

Pisni viri

- Barlow, C. (2001). Anachronistic fruits and the ghosts who haunt them. Harvard University Press.
- Brus, R. (2008). Drevesne vrste na Slovenskem. Mladinska knjiga.
- Brus, R. (2012). Dendrologija za gozdarje. Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire.
- Keeler, H. L. (1900). Our native trees and how to identify them. Charles Scribner's Sons.
- Kolšek, A., & Kač, T. (2000). Celjski mestni park: Narava v mestu in mesto v naravi.
- Kolšek, A. (n.d.). Raziskave in konservatorske podlage za prenovno Mestnega parka Celje.
- Lanzara, P., & Pizzetti, M. (1984). Drevesa. Mladinska knjiga.
- Lanzara, P., & Pizzetti, M. (2001). Drevesa. Tehniška založba Slovenije.
- Leber, M. (2009). Ocena stanja Celjskega mestnega parka (Diplomsko delo). Univerza v Ljubljani.
- Martinčič, A., Wraber, T., Jogan, N., Podobnik, A., Turk, B., & Vreš, B. (2007). Mala flora Slovenije. Tehniška založba Slovenije.
- Mayer, J. (2004). Katero drevo je to? Mladinska knjiga.
- Orožen, J. (n. d.). Zgodovina Celja in okolice.
- Vermeulen, N. (1992). The encyclopedia of trees and shrubs. Blitz Editions.

Spletni viri

- Arboretum Volčji Potok. (n. d.) Ameriški ambrovec.
- <https://www.arboretum.si/arboretum/ameriski-ambrovec/>

- Arbor Day Foundation. (n.d.) Sycamore and plane trees.
<https://www.arborday.org/perspectives/london-planetree-tough-dweller-confusing-past>
- Arnold Arboretum, Harvard University. (n.d.) Old molecules, new climate: Metasequoia's secrets.
<https://arboretum.harvard.edu/arnoldia-stories/old-molecules-new-climate-metasequoias-secrets/>
- ASP.NET Slovenija. (n. d.) Medloške platane.
<https://www.aspnet.si/dediscina-v-rokah-mladih/medloske-platane.html>
- BenchChem. (n. d.) Morin in traditional medicine: A technical guide to its sources, extraction and mechanisms of action.
https://pdf.benchchem.com/3182/Morin_in_Traditional_Medicine_A_Technical_Guide_to_Its_Sources_Extraction_and_Mechanisms_of_Action.pdf
- Botanični vrt Univerze v Ljubljani. (n. d.) Drevesa Hirošime prinašajo sporočilo miru. <https://www.botanicni-vrt.si/drevesa-hirosime-prinasajo-sporocilo-miru>
- Drevesnica.si. (n. d.) *Fagus sylvatica* 'Atropunicea' (rdečelistna bukev). <https://www.drevesnica.si/product/fagus-sylvatica-atropunicea-rdecelistna-bukev/>
- Encyclopaedia Britannica. (n. d.) Dawn redwood (*Metasequoia glyptostroboides*). <https://www.britannica.com/plant/dawn-redwood>
- Encyclopaedia Britannica. (n. d.) Plane tree (*Platanus*). <https://www.britannica.com/topic/plane-tree>
- Facebook – Gozdarski inštitut Slovenije. (n. d.) Očarljivi cercidifil. https://www.facebook.com/profile/100091616629421/search/?q=Cercidifil&locale=sl_SI
- Forest Research. (n. d.) About horse chestnut.
<https://www.forestresearch.gov.uk/tools-and-resources/fthr/pest-and-disease-resources/bleeding-canker-of-horse-chestnut-pseudomonas-syringae-pv-aesculi/about-horse-chestnut/>
- Illinois Extension. (2022). Massive fruit, myths, and mastodons: Osage orange. <https://extension.illinois.edu/blogs/good-growing/2022-11-11-massive-fruit-myths-and-mastodons-osage-orange>

- Missouri Botanical Garden. (n. d.) *Magnolia × soulangeana*.
<https://www.missouribotanicalgarden.org/PlantFinder/PlantFinderDetails.aspx?kempercode=a885>
- Missouri Botanical Garden. (n. d.) *Platanus occidentalis*.
<https://www.missouribotanicalgarden.org/PlantFinder/PlantFinderDetails.aspx?kempercode=a891>
- Monumental Trees. (n. d.) Famous plane trees of the world.
<https://www.monumentaltrees.com/en/trees/>
- Moreleaf. (n. d.) Tree of the week: Osage orange.
<https://moreleaf.org/tree-of-the-week-osage-orange/>
- Royal Botanic Gardens, Kew. (n. d.) *Platanus orientalis* (Oriental plane).
<https://powo.science.kew.org/taxon/urn:lsid:ipni.org:names:32120-1>
- Royal Horticultural Society. (n. d.) *Platanus × hispanica* (London plane).
<https://www.rhs.org.uk/plants/96764/platanus-x-hispanica/details>
- Svet24 – Rože in vrt. (n. d.) Navadni tulipanovec.
<https://svet24.si/revija/roze-in-vrt/roze-in-vrt/vrt/okrasni/navadni-tulipanovec-1844009>
- The Gardenist. (n. d.) Plant of the week #51: *Cercidiphyllum japonicum*. <https://thegardenist.com.au/plant-of-the-week-51-cercidiphyllum-japonicum/>
- The Irish Times. (15. marec 2025) The fascinating history of the magnolias. <https://www.irishtimes.com/life-style/gardening/2025/03/15/the-fascinating-history-of-the-magnolias-that-are-springing-up-around-ireland/>
- The Tree Council. (n. d.) Future of 350-year-old Great London Plane of Ely boosted by the National Lottery Heritage Fund.
<https://treecouncil.org.uk/future-of-350-year-old-great-london-plane-of-ely-boosted-by-the-national-lottery-heritage-fund/>
- Tropicos. (n. d.) *Liriodendron tulipifera* L.
<https://www.missouribotanicalgarden.org/PlantFinder/PlantFinderDetails.aspx?kempercode=a878>
- Urbanatura. (n. d.) Navadni tulipanovec.
<https://www.urbanatura.si/vsebina/828/Navadni-tulipanovec>
- USDA Forest Service. (n. d.) American sycamore (*Platanus occidentalis*).

https://www.srs.fs.usda.gov/pubs/misc/ag_654/volume_2/platanus/occidentalis.htm

- Wikipedia contributors. (n. d.) Maclura pomifera. Wikipedia.
https://en.wikipedia.org/wiki/Maclura_pomifera
- Wikipedia contributors. (n. d.) Metasequoia. Wikipedia.
<https://en.wikipedia.org/wiki/Metasequoia>
- Wikipedia contributors. (n. d.) Divji kostanj. Wikipedija.
https://sl.wikipedia.org/wiki/Divji_kostanj

Fotografski viri

Fotografsko gradivo, objavljeno v publikaciji, izvira iz osebnih arhivov udeležencev študijskega krožka Glinena sled narave in je objavljeno z njihovim soglasjem. Vse fotografije so bile posnete v Mestnem parku Celje v okviru izvajanja študijskega krožka maja 2026.

ChatGPT

OpenAI. (2026). ChatGPT model (GPT-5.5). <https://chatgpt.com>

Pri urejanju, oblikovanju in jezikovni obdelavi gradiva je bila uporabljena tudi generativna umetna inteligenca.